

บทที่ 1

บทนำ

ความสำคัญและที่มาของปัญหา

ผลการพัฒนาตั้งแต่เริ่มใช้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับแรกในปี พ.ศ. 2504 เป็นต้นมานั้น แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของการสร้างความก้าวหน้าทางเศรษฐกิจโดยที่ยังสามารถคงไว้ซึ่งเสถียรภาพในระบบเศรษฐกิจได้เป็นอย่างดี ซึ่งอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจมีการขยายตัวในระดับสูงใกล้เคียงกับประเทศอุตสาหกรรมใหม่ในหลายๆประเทศ เช่น สิงคโปร์ และ เกาหลีใต้ เป็นต้น

อย่างไรก็ตาม แม้การพัฒนาประเทศที่ผ่านมา เมื่อพิจารณาในภาพรวมได้ทำให้การขยายตัวทางเศรษฐกิจเป็นไปอย่างรวดเร็วโดยเฉพาะในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 ซึ่งมีอัตราการเติบโตเฉลี่ยถึงร้อยละ 10.5 ต่อปี ระบบเศรษฐกิจมีเสถียรภาพ ประชาชนมีรายได้ และมีการจ้างงานสูงขึ้น แต่การพัฒนาดังกล่าวได้ยังผลให้เกิดความไม่สมดุลอยู่หลายด้าน ซึ่งนอกจากปัญหาความเสื่อมโทรมของทรัพยากรธรรมชาติและปัญหาสิ่งแวดล้อมแล้ว ปัญหาความเหลื่อมล้ำของรายได้ระหว่างกลุ่มครัวเรือนระดับต่างๆ และระหว่างภาคเมืองกับภาคชนบทที่นับวันจะทวีความรุนแรงมากขึ้น กลุ่มอาชีพเกษตรกรซึ่งเป็นประชากรส่วนใหญ่ของประเทศยังคงเป็นกลุ่มที่มีรายได้น้อยที่สุดและยากจนที่สุดของประเทศในปัจจุบัน¹

¹สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักงานนายกรัฐมนตรี, แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 พ.ศ. 2535-2539

ความพยายามที่จะแก้ปัญหาความยากจนได้ถูกหยิบยกขึ้นมาเป็นเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาประเทศมากกว่า 3 ทศวรรษ โดยมุ่งที่จะเพิ่มมวลรวมผลิตภัณฑ์ (GNP) เพื่อที่จะยกระดับมาตรฐานการครองชีพของประชาชน และให้ประชากรในชนบทมีชีวิตความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น โดยที่เป้าหมายหลักของการพัฒนาการเกษตรก็คือ เพิ่มผลผลิตและรายได้ของเกษตรกร รัฐบาลได้ใช้นโยบายที่จะให้ความช่วยเหลือสนับสนุนด้านการผลิต โดยมุ่งที่จะให้ผลตอบแทนจากการใช้ปัจจัยการผลิตเพิ่มขึ้น ด้วยวัตถุประสงค์ดังกล่าว รัฐบาลได้ใช้งบประมาณจำนวนมากในการสนับสนุนการจัดหาปัจจัยการผลิตที่จำเป็นแก่เกษตรกรเป็นต้นว่า การจัดหาแหล่งน้ำชลประทานเพื่อให้การใช้ที่ดินได้รับผลตอบแทนสูงขึ้นและการจัดหาปุ๋ยและสินเชื่อก่อนการเกษตรในราคาต่ำกว่าราคาตลาดเพื่อให้เกษตรกรได้มีโอกาสใช้ปุ๋ยและมีเงินลงทุนมากขึ้น การให้การสนับสนุนด้านการค้นคว้าวิจัยต่างๆ เพื่อจะให้ได้มาซึ่งวิธีการผลิตและปัจจัยการผลิตใหม่ๆ ที่จะให้ผลผลิตสูง การจัดหาที่ทำกินเพื่อให้เกษตรกรได้เป็นเจ้าของที่ดินและได้มีแรงจูงใจที่จะปรับปรุงการผลิต และการให้บริการด้านการแนะนำส่งเสริมเพื่อช่วยให้เกษตรกรได้ทำการผลิตและใช้ปัจจัยการผลิตโดยถูกต้อง นอกจากนี้ยังได้ใช้นโยบายทางด้านราคาสินค้าเกษตรในหลายด้านอันจะเป็นหลักประกันในรายได้ของเกษตรกร เช่น มาตรการแทรกแซงตลาดภายใน มาตรการเก็บรักษาสินค้าตามปริมาณที่กำหนด เป็นต้น²

ผลจากการใช้กลยุทธ์ในการพัฒนาตามแนวทางดังกล่าว ได้ส่งผลให้ผลผลิตการเกษตรในระยะ 20 ปีแรกของการพัฒนาเพิ่มขึ้นในอัตราร้อยละ 3 ถึง 5.5 ต่อปี เปรียบเทียบกับอัตราการเพิ่มของประชากรร้อยละ 1.3 ถึง 2.5 ต่อปี ซึ่งความสำเร็จดังกล่าวเป็นผลมาจากการขยายเนื้อที่เพาะปลูกและการกระจายการผลิตไปสู่พืชเศรษฐกิจชนิดอื่นๆ นอกเหนือจากการผลิตและส่งออกข้าวเป็นหลักแต่เพียงอย่างเดียว ดังจะเห็นได้ว่าในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 1 เนื้อที่ปลูกข้าวมีจำนวนครอบคลุมถึงร้อยละ 70 ของเนื้อที่เพาะปลูกทั้งหมด และเมื่อเปรียบเทียบสัดส่วนมูลค่าการส่งออกแล้ว คิดเป็นร้อยละ 30 ของมูลค่าการส่งออกสินค้า

² โสภณ ทองปาน, "นโยบายการเกษตร : หลักและนโยบายของไทย"

เกษตรทั้งหมด อย่างไรก็ตาม ตั้งแต่ช่วงของแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 3 เป็นต้นมา การกระจายการผลิตไปสู่พืชเศรษฐกิจอื่นๆ ได้มีสัดส่วนเพิ่มขึ้นและปรากฏให้เห็นได้อย่างชัดเจน³

ตารางที่ 1

สัดส่วนของการส่งออกสินค้าเกษตร ปี 2503 2513 2518 2523 และ 2528

	2503	2513	2518	2523	2528
ข้าว	31	22	17	31	31
ยาง	31	20	10	20	19
ข้าวโพด	7	17	17	12	10
ผลิตภัณฑ์มันสำปะหลัง	3	11	14	24	20
กุ้ง	-	2	3	3	5
น้ำตาล	-	-	17	5	9
อื่นๆ	28	28	22	5	6

ที่มา : ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์, "การกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรมของไทยเปรียบเทียบกับประเทศอาเซียนอื่นๆ เอเซียปริทัศน์ 9,2(พ.ค.-ส.ค.31) หน้า 91

³ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์, "การกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรมของไทยเปรียบเทียบกับประเทศอาเซียนอื่นๆ เอเซียปริทัศน์ 9,2(พ.ค.-ส.ค.31) หน้า 84

ตารางที่ 2

การเจริญเติบโตของมวลรวมผลิตภัณฑ์ประชาชาติในประเทศ (GDP)
สาขาเกษตรในราคาคงที่ ปี 2503 2513 2518 2523 และ 2528

สัดส่วนต่อ GDP สาขาเกษตร	อัตราการเจริญเติบโต								
	2503	2513	2518	2523	2528	2503-13	2513-18	2518-23	2523-28
พืช	74	70	70	73	77	4.7	5.2	3.0	4.2
ปศุสัตว์	14	11	14	13	13	3.5	7.6	5.0	4.0
ประมง	3	12	10	9	8	20.7	4.7	-3.0	1.0
ป่าไม้	9	7	6	5	3	4.1	2.9	0.3	-4.6
รวม	100	100	100	100	100	5.5	5.1	3.0	3.6

ที่มา : ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์, อ้างแล้ว

อย่างไรก็ตาม ถึงแม้ว่าการเพิ่มขึ้นของผลผลิตการเกษตร การกระจายสู่พืชเศรษฐกิจอื่น ๆ การเพิ่มขึ้นของราคาพืชผลเกษตรในบางช่วง และการเพิ่มขึ้นของโอกาสในการมีงานทำนอกภาคเกษตรจะทำให้จำนวนคนยากจนลดน้อยลงก็ตาม แต่นโยบายการเกษตรของรัฐบาล โดยเฉพาะอย่างยิ่งนโยบายการปฏิรูปที่ดินและการเก็บพรีเมียมข้าว มีผลให้การกระจายรายได้เลวลง หรืออย่างน้อยก็ไม่ได้ทำให้การกระจายรายได้ที่ไม่เป็นธรรมดีขึ้น⁴

⁴Medhi Krongkaew, Agricultural Development, Rural Poverty and Income Distribution in Thailand, The Developing Economies, XXIII-4, 1985

ความสำเร็จในการเพิ่มมวลรวมผลิตภัณฑ์ประชาชาติในอัตราสูงขึ้นนี้ไม่ใช่สิ่งที่น่าพึงพอใจแต่อย่างใด ทั้งนี้ งานวิจัยหลายชิ้น⁵ ได้สรุปตรงกันว่า ในการพัฒนาเศรษฐกิจของไทยที่ผ่านมา นั้น ทำให้ภาวะความยากจนที่มีอยู่ได้รับการแก้ไขให้ดีขึ้น (ในแง่ความยากจนโดยสัมบูรณ์) ในขณะที่การกระจายรายได้ (พิจารณาในแง่ความยากจนโดยเปรียบเทียบ) เลวลงและมีแนวโน้มที่จะไม่เป็นธรรมมากขึ้น กล่าวคือ แม้ในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแต่ละฉบับจะประสบความสำเร็จในการเพิ่มรายได้ต่อหัวของประชากรก็ตาม (ดังเช่นที่ผ่านมาในช่วงแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 รายได้ต่อหัวของประชากรเพิ่มสูงขึ้นจาก 21,000 บาท ในปี 2529 เป็น 41,000 บาท ในปี 2534) แต่รายได้ที่เพิ่มขึ้นยังไม่ได้กระจายไปถึงประชากรส่วนใหญ่ของประเทศ ตรงกันข้ามกลับปรากฏว่ารายได้ดังกล่าวก่อให้เกิดประโยชน์แก่ชนกลุ่มน้อยที่ร่ำรวยอยู่แล้วมากยิ่งขึ้น จนเป็นเหตุให้ช่องว่างของการกระจายรายได้ระหว่างผู้มีรายได้น้อยกับผู้มีรายได้สูงยิ่งห่างออกไปทุกขณะ⁶ ดังจะเห็นได้จากข้อมูลการสำรวจภาวะเศรษฐกิจและสังคมโดยสำนักงานสถิติแห่งชาติซึ่งชี้ให้เห็นว่ากลุ่มครัวเรือนที่มีรายได้สูงหรือกลุ่มคนรวยที่สุด 20 เปอร์เซ็นต์แรก มีสัดส่วนของรายได้ของคนทั้งประเทศเพิ่มจากร้อยละ 49.3 ในปี 2518/2519 เป็นร้อยละ 54.9 ในปี 2530/2531 ในขณะที่กลุ่มคนยากจนที่สุดของประเทศ 20 เปอร์เซ็นต์หลัง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรนั้น มีสัดส่วนของรายได้ลดลงจากร้อยละ 6.1 เหลือเพียงร้อยละ 4.5 ในช่วงเวลา

⁵งานวิจัยที่สำคัญๆ ได้แก่ Medhi Krongkaew, *Agricultural Development, Rural Poverty and Income Distribution in Thailand, The Developing Economies*, XXIII-4, 1985; Oey Astra, *Meesook Income, Consumption, and Poverty in Thailand*, 1962/63 World Bank Staff working paper No.364 Nov.1979; Suganya Hutaserini and Somchai Chitsuchon, *Thailand Income Distribution and Poverty Profile and Their Current Situation* (Paper Read at Thailand Development Research Institute Year End Conference, Pattaya, 17-18 Dec. 1988) เป็นต้น

⁶สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี, เอกสารวิชาการ เรื่อง ปัญหาการกระจายรายได้และแนวทางแก้ไข 2519, หน้า 1

เดียวกัน ซึ่งสภาพความไม่สมดุลดังกล่าวได้กลายเป็นปัญหาสำคัญทางเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น
ตามลำดับ และอาจจะเป็นข้อจำกัดของการพัฒนาประเทศในระยะยาวต่อไปอีกด้วย⁷

ตารางที่ 3

สัดส่วนของรายได้แยกตามกลุ่มระดับรายได้ของประชากร (%) ในปี 2505 2518/19
2523/24 2529/30 และ 2531/32

กลุ่มรายได้	2505	2518/19	2523/24	2529/30	2531/32
1. กลุ่มแรก	49.8	49.26	51.47	55.63	54.98
- กลุ่มที่รายได้สูงสุด	-	33.40	35.44	39.15	37.85
10 เปอร์เซนต์แรก					
- กลุ่มที่รายได้สูงสุด	-	15.86	16.04	16.48	17.12
10 เปอร์เซนต์รองลง มา					
2. กลุ่มที่สอง	21.6	20.96	20.64	19.86	20.30
3. กลุ่มที่สาม	12.1	14.00	13.38	12.09	12.20

⁷สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, สำนักนายกรัฐมนตรี,
แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 6 พ.ศ.2535-2539

กลุ่มรายได้	2505	2518/19	2523/24	2529/30	2531/32
4. กลุ่มที่สี่	8.6	9.73	9.10	7.87	7.98
5. กลุ่มที่ห้า	8.0	6.05	5.41	4.55	4.52
- กลุ่มที่รายได้น้อยที่สุด 10 เปอร์เซนต์ รองลงมา	-	3.62	3.28	2.75	2.74
- กลุ่มที่รายได้น้อยที่สุด 10 เปอร์เซนต์แรก	-	2.43	2.13	1.80	1.76
สัดส่วนทั้งหมด	100.0	100.0	100.0	100.0	100.0
ค่าสัมประสิทธิ์จินิ	-	0.426	0.453	0.500	0.478

ที่มา : Teerana Bhongmakapat, *Discussion Paper No.3310 Income Distribution in a Rapidly Growing Economy : Thailand*, Faculty of Economics Chulalongkorn University, December, 1990 p.13

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การศึกษาถึงความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มครัวเรือนในภาคต่างๆ ของประเทศ ตลอดทั้งชนบทกับเมืองในระยะก่อนปี พ.ศ. 2505 นั้น ค่อนข้างจะถูกจำกัด เนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องของข้อมูลที่จะใช้ศึกษา สำหรับข้อมูลที่มีอยู่นั้นมีเพียงข้อมูลรายได้ประชาชาติที่บอกถึงรายได้ของประชากรเท่านั้น ซึ่งไม่เพียงพอที่จะแยกประเภทรายได้ว่าเป็นรายได้ของครัวเรือนประเภทใดและมีแหล่งที่มาอย่างไร ในปี 2505 นั้น สำนักงานสถิติแห่งชาติได้เริ่มเก็บข้อมูลทางด้านรายจ่ายของครัวเรือนทั่วประเทศขึ้น ซึ่งถึงแม้การสำรวจจะมีวัตถุประสงค์ที่จะเก็บข้อมูลทางด้านรายจ่ายของครัวเรือนก็ตาม แต่ก็มีส่วนที่เกี่ยวข้องกับด้านรายได้ด้วย อันทำให้การศึกษาเกี่ยวกับการกระจายรายได้และภาวะความยากจนมีความเป็นไปได้อย่างมากขึ้น^๘ อย่างไรก็ตาม การศึกษาถึงการกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรมของไทยนั้น ยังมีความไม่ชัดเจนอยู่มาก เนื่องจากขาดข้อมูลส่วนที่จำเป็นและเหมาะสมในการวิเคราะห์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับฟาร์มโดยตรง แม้จะมีข้อมูลจากการสำรวจทางเศรษฐกิจและสังคม (socio-economic surveys) ก็ตาม แต่เมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ในการเก็บรวบรวมข้อมูลแล้ว ก็มุ่งไปที่การเก็บรายละเอียดทางกายภาพของภาคเกษตร มากกว่ามุ่งที่จะนำมาใช้กับการอธิบายครัวเรือนเกษตรในแง่เศรษฐกิจ สำหรับข้อมูลจากการสำรวจรายได้-รายจ่ายของสำนักงานสถิติแห่งชาตินั้นก็ไม่เหมาะสมที่จะนำมาใช้ในการวิเคราะห์การกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรมเช่นกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าอาหารที่ใช้บริโภคในครัวเรือนเป็นผลผลิตที่เกษตรกรปลูกเอง^๙

ดังนั้น จึงเป็นความสำคัญเร่งด่วนที่จะต้องทำการวิเคราะห์ความเหลื่อมล้ำของรายได้ในภาคเกษตรกรรมของไทยที่ใช้ข้อมูลจากฟาร์มโดยตรงที่ได้จากการเก็บข้อมูลปฐมภูมิ มาวิเคราะห์ภาวะความเหลื่อมล้ำของรายได้ในภาคเกษตรกรรม และปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดการกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรม จากนั้นคือ การเชื่อมโยงข้อมูลจากการวิเคราะห์ทางด้านจุลภาคเข้ากับการวิเคราะห์ทางด้านมหภาค เพื่อที่จะวิเคราะห์ผลกระทบต่อ การกระจายรายได้จากนโยบายทางด้านเกษตรของรัฐบาล ที่มีต่อระดับรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร อันอาจมีผลให้ภาวะความเหลื่อม

^๘ Suganya Hutaserini and Somchai Chitsuchon, อ้างแล้ว, p.13

^๙ ชัยวุฒิ ชัยพันธุ์, อ้างแล้ว, หน้า 86

ล้ำของการกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรมของไทยดีขึ้นหรือเลวลง ซึ่งโครงการวิจัยแม่บทดังกล่าวภายใต้ชื่อ "Income Distribution in Thailand's Agriculture : Empirical Analysis and Policy Options" ได้เริ่มดำเนินการมาแล้วตั้งแต่เดือนกันยายน 2534

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของขอบเขตการวิจัยดังกล่าว โดยมุ่งเน้นในส่วนการเชื่อมโยงข้อมูลด้านจุลภาคเข้ากับโมเดลเศรษฐศาสตร์มหภาค เพื่อการวิเคราะห์ผลของการกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรมของไทย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ต้องการศึกษาเชิงมหภาคของการกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรมของไทย โดยเชื่อมต่อกจากการวิเคราะห์ทางด้านจุลภาค
2. นำปัจจัยระยะสั้น อันได้แก่ การใช้แรงงาน รายได้สุทธิจากฟาร์ม เงินทุน และประสิทธิภาพของฟาร์ม ที่เป็นตัวกำหนดความเหลื่อมล้ำของรายได้ในภาคเกษตรกรรม ในแง่จุลภาคมาเชื่อมต่อกับแบบจำลองมหภาค
3. ต้องการศึกษโดยใช้แบบจำลองพหุสมการ (Simultaneous Equations) เพื่อจะดูถึงผลกระทบของนโยบายทางด้านเกษตรที่มีต่อระดับการกินดีอยู่ดีของครัวเรือนเกษตรกร และวิเคราะห์ผลของนโยบายที่มีต่อความเหลื่อมล้ำของการกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรม

ขอบเขตของการศึกษา

ใช้ข้อมูลด้านจุลภาคของโครงการวิจัยแม่บทเรื่อง "การกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรม : นโยบายและทางเลือก" เชื่อมต่อการวิเคราะห์ด้านจุลภาคเข้ากับโมเดลเศรษฐศาสตร์มหภาค ทำการวิเคราะห์ด้านนโยบาย (Simulation) ที่มีต่อการกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรมในเชิงมหภาค

สมมติฐาน

1. ความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรมอยู่ในระดับที่สูง (สัมประสิทธิ์จินีมีค่าสูง)
2. ปัจจัยระยะสั้นมีผลต่อการกระจายรายได้ เช่น การใช้แรงงาน รายได้สุทธิจากฟาร์ม เงินทุน และประสิทธิภาพของฟาร์ม และปัจจัยระยะยาว เช่น ขนาดการถือครองที่ดิน อัตราส่วนแรงงานหญิงในครัวเรือน รายได้ของครอบครัวจากกิจกรรมนอกการเกษตร ระดับการศึกษาของหัวหน้าครัวเรือน และปัจจัยทางด้านโครงสร้างพื้นฐานและบริการจากรัฐ มีผลต่อระดับรายได้ของครัวเรือนเกษตรกร
3. การใช้นโยบายทางด้านเกษตร หากดำเนินไปอย่างมีประสิทธิภาพแล้วย่อมมีผลกระทบต่อการกระจายรายได้ของเกษตรกร และสามารถจะใช้เป็นเครื่องมือในการลดความเหลื่อมล้ำของรายได้ในกลุ่มครัวเรือนเกษตรกรได้

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

จะได้ข้อมูลข้อเสนอแนะที่เป็นประโยชน์ในการวิเคราะห์การกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรม และในด้านการวางนโยบายเพื่อลดความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ในภาคเกษตรกรรม

วรรณกรรมปริทัศน์

Morley and Williamson¹⁰ (1973) ได้ทำการศึกษาถึงผลที่เกิดขึ้นของทางเลือกของนโยบายการค้าที่มีต่อการกระจายรายได้ในประเทศบราซิล ซึ่งได้ผลสรุปว่าการใช้นโยบายส่งเสริมการส่งออก (Export Promotion) จะให้ผลกระทบต่อการกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มผู้ใช้แรงงานไม่แตกต่างไปจากการผลที่ได้จากใช้นโยบายทดแทนการนำเข้า (Import Substitution)

Rodgers¹¹ (1977) ได้ทำการศึกษาโดยพัฒนาแบบจำลองที่เรียกว่า BACHUE ซึ่งสาระสำคัญของแบบจำลองนี้เกี่ยวข้องกับประชากร การจ้างงาน และการกระจายรายได้ โดยดูผลกระทบในระยะปานกลางและระยะยาว (Medium and Long Terms) ของประเทศฟิลิปปินส์ จากการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่าการใช้นโยบายส่งเสริมการส่งออก จะทำให้ความแตกต่างของค่าจ้างระหว่างภาคเกษตรกรรมและภาคเศรษฐกิจอื่น มีน้อยลง อันส่งผลให้ความเหลื่อมล้ำของรายได้น้อยลงด้วย ในทางตรงกันข้าม นโยบายทดแทนการนำเข้ามีแนวโน้มที่จะทำให้ความยากจนในชนบท (Rural Poverty) เบลอและทำให้ความเหลื่อมล้ำของรายได้มีมากขึ้น

Adelman and Robinson¹² (1978) ได้พัฒนาแบบจำลองดุลยภาพทั่วไปของผลในระยะสั้น

¹⁰S.A. Morley and J.G. Williamson, *The Impact of Demand on Labor Absorption and the Distribution of Earnings: The Case of Brazil*, Program of Development Studies, paper No.39 (Houston, 1973)

¹¹G.B. Rodgers, M.J.D. Hopkins, and B. Wery, *Economic Demographic Modeling for Development Planning: BACHUE-Philippines* (Geneva, ILO, 1977)

¹²I. Adelman and S. Robinson, "Income Distribution, Import Substitution, and Growth Strategies in a Developing Country", R. Day, ed., *Adaptive Models* (Amsterdam, 1978)

และระยะปานกลาง (Short and Medium Terms) สำหรับประเทศเกาหลีใต้ (Republic Korea) ในแบบจำลองได้กำหนดเพื่อแสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์การพัฒนาเศรษฐกิจ กับ เป้าหมายในเรื่องการกระจายรายได้ ซึ่งผลที่ได้จากการศึกษาได้แสดงให้เห็นว่า อุตสาหกรรมที่ เน้นปัจจัยแรงงาน (Labour-intensive) และการส่งออก จะช่วยทำให้ดุลการชำระเงินและ ความเหลื่อมล้ำของรายได้ดีขึ้นในเวลาเดียวกัน แต่สำหรับอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าจะให้ ผลการวิจัยเช่นเดียวกับกรณีแบบจำลอง BACHUE ที่ว่า มีแนวโน้มที่จะทำให้ความยากจนใน ภาคชนบทเลวลงและความเหลื่อมล้ำของรายได้มีมากขึ้น

Jaime de Melo and Sherman Robinson¹³ (1980) ได้พัฒนา Computable General Equilibrium (CGE) Model ของประเทศโคลัมเบีย เพื่อดูผลกระทบของนโยบายการค้าที่มีต่อ การกระจายรายได้ระหว่างกลุ่มต่างๆ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นว่า การเพิ่มขึ้นในการส่งออกมีแนวโน้มที่จะทำให้การกระจายรายได้ลดลงมากกว่านโยบายที่มุ่งเน้นไปที่อุตสาหกรรมภายในประเทศ ซึ่ง การศึกษาเป็นการศึกษาผลระยะปานกลาง

Kim and Turrubiate¹⁴ (1982) ได้ศึกษาเกี่ยวกับการค้ากับการกระจายรายได้ในประเทศเม็กซิโก โดยการใช้ input-output model ซึ่งพบว่า การขยายตัวในอุตสาหกรรม การส่งออกจะทำให้การกระจายรายได้ดีกว่าการขยายตัวของอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า และ อุตสาหกรรมภายใน (Non-Tradable)

¹³Jaime de Melo and Sherman Robinson, "The Impact of Trade Policies on Income Distribution in a Planning Model for Colombia", Journal of Policy Modelling, II(1980), pp.81-100.

¹⁴Kwan S. Kim and G. Turrubiate, "Structure of Foreign Trade and Their Effects on Factor Content, Employment and Distribution of Income in Mexico", paper presented to the Latin American Econometric Society (Mexico, 1982)

Pornpen Vorasopontaviporn¹⁵ ได้ทำการศึกษาผลกระทบของนโยบายการค้าที่มีต่อการจ้างงานและการกระจายรายได้ของประเทศไทย โดยการใช้นำ input-output model ซึ่งในการศึกษาได้เปรียบเทียบระหว่างอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้ากับอุตสาหกรรมการส่งออก ในเชิงของความสัมฤทธิ์ผลในการเพิ่มการจ้างงานและลดความไม่เท่าเทียมกันของการกระจายรายได้ ซึ่งผลการวิเคราะห์ได้ข้อสรุปว่า นโยบายการส่งออกให้ผลดีกับการจ้างงานมากกว่าการนโยบายอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้าและอุตสาหกรรมภายใน และเมื่อเปรียบเทียบผลจากการจ้างงานที่เพิ่มขึ้นนั้นจะตกแก่ภาคเศรษฐกิจใดมากกว่ากัน ผลการวิจัยได้ชี้ให้เห็นว่า เมื่อถึงจุดที่การจ้างงานที่เพิ่มขึ้นแล้วทั้ง 3 นโยบาย จะก่อให้เกิดการจ้างงานในภาคเกษตรกรรมมากกว่าภาคอุตสาหกรรม และสำหรับผลกระทบของนโยบายที่มีต่อการกระจายรายได้นั้น ปรากฏว่า เมื่อมีการใช้นโยบายสนับสนุนอุตสาหกรรมส่งออก และอุตสาหกรรมภายในประเทศจะยังผลให้สัดส่วนของรายได้ที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่ตกอยู่กับกลุ่มเกษตรกร (Crop-farmers) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีคนยากจนมากที่สุด ในขณะที่การใช้นโยบายสนับสนุนอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า จะทำให้รายได้ที่เพิ่มขึ้นส่วนใหญ่นั้นตกอยู่กับกลุ่มคนงานในภาคอุตสาหกรรม (Blue Collar) ซึ่งเป็นกลุ่มที่มีรายได้สูงที่สุดเป็นอันดับรองในบรรดากลุ่มผู้ใช้แรงงานซึ่งชี้ให้เห็นว่านโยบายอุตสาหกรรมส่งออกและอุตสาหกรรมภายใน จะเอื้อต่อการกระจายรายได้มากกว่านโยบายอุตสาหกรรมทดแทนการนำเข้า

บัณฑิต นิจนาร¹⁶ ได้วิเคราะห์การกระจายรายได้ในประเทศไทยโดยใช้แบบจำลองดุลยภาพทั่วไปที่แสดงความสัมพันธ์ระหว่างการผลิต การกระจายรายได้ และการใช้จ่าย ภายใต้กรอบวิเคราะห์ทางทฤษฎีเศรษฐศาสตร์มหภาค โดยแยกอธิบายการผลิตตามสาขาเศรษฐกิจ

¹⁵Pornpen Vorasopontaviporn, *The Impact of Trade Policies on Employment and Income Distribution in Thailand*, Faculty of Economics, Ramkhamhaeng University, Bangkok, Thailand, 1984

¹⁶บัณฑิต นิจนาร, "ทำไมการกระจายรายได้ในประเทศไทยเลวลง : บทวิเคราะห์ทางเศรษฐศาสตร์มหภาค" วารสารเศรษฐศาสตร์ธรรมศาสตร์ 3,4(ธ.ค.2528) หน้า 101-159

การกระจายรายได้แยกตามสถาบันทางเศรษฐกิจ และการกำหนดรายได้และการใช้จ่าย
แยกตามครัวเรือนชนบทและครัวเรือนในเมืองในแต่ละชั้นรายได้

แบบจำลองถูกนำมาวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างการขยายตัวทางเศรษฐกิจกับการกระจาย
รายได้ในระดับครัวเรือน โดยการวิเคราะห์ผลของ trickle down effect ของการขยายตัว
ทางเศรษฐกิจว่าจะมีผลต่อกลุ่มครัวเรือนในระดับรายได้ต่างๆ อย่างไร และการกระจายรายได้
ในระดับครัวเรือนจะเปลี่ยนแปลงในทิศทางใด การขยายตัวทางเศรษฐกิจถูกสมมุติให้เกิดขึ้นจาก
การเพิ่มการลงทุนของรัฐบาลในกรณีศึกษา 3 ประเภทด้วยกัน ผลต่อการกระจายรายได้ของ
การขยายตัวทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นศึกษาโดยวิธีการทำ Simulation

ผลการวิเคราะห์ให้ข้อสรุปว่า การขยายตัวทางเศรษฐกิจจะมีผลต่อการกระจายรายได้ใน
ชนบทโดยทำให้การกระจายรายได้ของครัวเรือนในชนบทเลวลง ถึงแม้ว่าระดับรายได้เฉลี่ยของ
ภาคเอกชนจะสูงขึ้น การเปลี่ยนแปลงของการกระจายรายได้ในทิศทางดังกล่าวนี้สามารถอธิบาย
ได้ตามหลักการที่ว่า การขยายตัวทางการผลิตที่เกิดขึ้นมีผลต่ออัตราการเพิ่มของรายได้แต่ละ
ประเภทแตกต่างกัน รายได้จากกำไรจากการประกอบการในภาคเกษตรกรรมซึ่งเป็นฐานรายได้
หลักของครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำในชนบท จะขยายตัวในอัตราที่ต่ำกว่ารายได้ในประเภทอื่นๆ ความ
แตกต่างดังกล่าวนี้ทำให้การกระจายรายได้ในภาคชนบทเลวลง

ศูนย์วิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย